

INVENTOINTIRAPORTTI

Kolari

Hannukainen, putkilinjan arkeologinen inventointi

23.–27.7.2012

KULTTUURIYMPÄRISTÖN HOITO | ARKEOLOGISET KENTTÄPALVELUT
Vesa Laulumaa

Tiivistelmä

Hannukaisen kaivosalueen ja Muonionjoen välisen putkilinjan suunnitelma-alueen arkeologinen inventointi tehtiin 23.–27.7.2012. Työn suoritti tutkija Vesa Laulumaa Museoviraston arkeologisista kenttäpalveluista. Linjan pituus, kaikkine vaihtoehtoineen, on yhteensä noin 13 kilometriä. Linja käytiin läpi maastossa havainnoimalla ja paikoin koekuopittamalla. Inventoinnin tuloksena löytyi kolme tervahautaa.

Sisällysluettelo

Tiivistelmä

Arkistotiedot

1. Johdanto	1
2. Inventointialue ja sen tutkimushistoria	1
3. Inventoinnin kulku ja tulokset	1
4. Kohdeluettelo	3
5. Kuvaluettelo	3
6. Lähdeluettelo	3
7. Kohdekuvaukset	
Saukkomukanmaa 1	4
Saukkomukanmaa 2	6
Saukkomukanmaa 3	8

Liitteet

Karttaote. Suunniteltu linja (Northland Mines Oy) ja arkeologiset kohteet.

Arkistotiedot

Tutkimus: Kolari, Hannukainen–Muonionjoki putkilinjan arkeologinen inventointi
Tutkimuksen suorittaja: Vesa Laulumaa/ Museovirasto, Kulttuuriympäristön hoito-osasto, arkeologiset kenttäpalvelut
Tutkimuksen tilaaja: Northland Mines Oy, Teknotie 14–16 a 10, 96930 Rovaniemi
Tutkimusalueen laajuus: Linjan pituus noin 13 km, inventoidun alueen leveys 50 metriä
Kenttätöaika: 23.–27.7.2012

Löydöt: -
Valokuvat: DG2640-42

Alkuperäinen tutkimusraportti on Museoviraston arkistossa, Sturenkatu 2a, 00100 Helsinki. Kopio on toimitettu työn tilaajalle ja Lapin maakuntamuseoon

Aiemmat suunnitelma-alueita sivuavat tutkimukset:

Häkälä, Piritta 2011. Kolari. *Hannukaisen rautakaivosalueen arkeologinen inventointi 1.–5.8.2011*. Museoviraston arkisto.

Jussila, Timo; Rostedt, Tapani Schulz Hans-Peter 2007. *Äkäsjokisuun, Äkäsjokivarren ja Hannukaisen alueen muinaisjäännösinventointi 2007*. Museoviraston arkisto.

Jussila, Timo & Poutiainen, Hannu 2008. *Kolari Rautuvaaran alueen muinaisjäännösinventointi 2008*. Museoviraston arkisto.

Lybäck, Göran 2010. *Lutanginkangas 1-3 ja Moottorirata*. Museoviraston arkisto

1. Johdanto

Northland Mines Oy suunnittelee putkilinjan rakentamista Kolarin Hannukaisen kaivosalueelta Muonionjokeen. Museovirasto antoi suunnitelmaa koskevan lausunnon 14.6.2012 (dnro 232/304/2012), jonka mukaan linjalla on tarpeellista tehdä arkeologinen inventointi. Northland Mines Oy pyysi tarjousta inventoinnista Museoviraston Arkeologisilta kenttäpalveluilta. Tarjous hyväksyttiin ja tutkija Vesa Laulumaa teki inventoinnin kenttätöosuuden 23.–27.7.2012.

2. Inventointialue ja sen tutkimushistoria

Suunniteltu putkilinja lähtee Hannukaisen kaivosalueen eteläosasta, josta se kulkee pääasiassa suo-alueiden halki kaivosalueelle tehdyn pistoraitteen viereen, sen itäpuolelle. Putki seurailee raidetta aina Juvakaisenmaalle saakka, josta se kääntyy lounaaseen kohti Muonionjokea. Juvakaisenmaalta linja seuraa Niesajokea sen pohjoispuolella, kulkien rautatien ja E8-tien poikki. E8:n länsipuolella, Saukkomukanmaalla, linja haarautuu kahteen kertaan niin, että putken laskukohdalle on neljä eri vaihtoehtoa (ks. karttaliite).

Maaperältään linjan suunnittelualue on enimmäkseen soraa ja moreenia. Yleisin metsätyyppi alueella on kuivahko kangas ja suot. Linja kulkee korkeimmillaan hieman yli 200 metrin korkeudella merenpinnan yläpuolella Kiimavaaran itäpuolella ja laskee vähitellen kohti Muonionjokea noin 160 metrin korkeudelle, joka liittyy jo jääkauden jälkeisiin rantavaiheisiin. Jääkauden jälkeisestä vesistöhistoriasta ja siihen liittyvistä rannankorkeuksista on esitetty muutamia hieman erilaisia arvioita. Timo Jussilan (2007) mukaan varhaisimmat Anculusjärven vaiheet voivat olla noin 170–175 metrin korkeudella. Selviä rantavaiheisiin liittyviä terassimuodostelmia on nähtävissä noin 165 metrin korkeudella. Edellä mainittuihin korkeuksiin liittyviä kivikautisia asuinpaikkoja tunnetaan Kolarin alueelta useita. Linjaa lähimpänä on Niesajoen eteläpuolella oleva Moottorirata-niminen kivikautinen asuinpaikka, joka on löytynyt vuoden 2010 inventoinnissa.

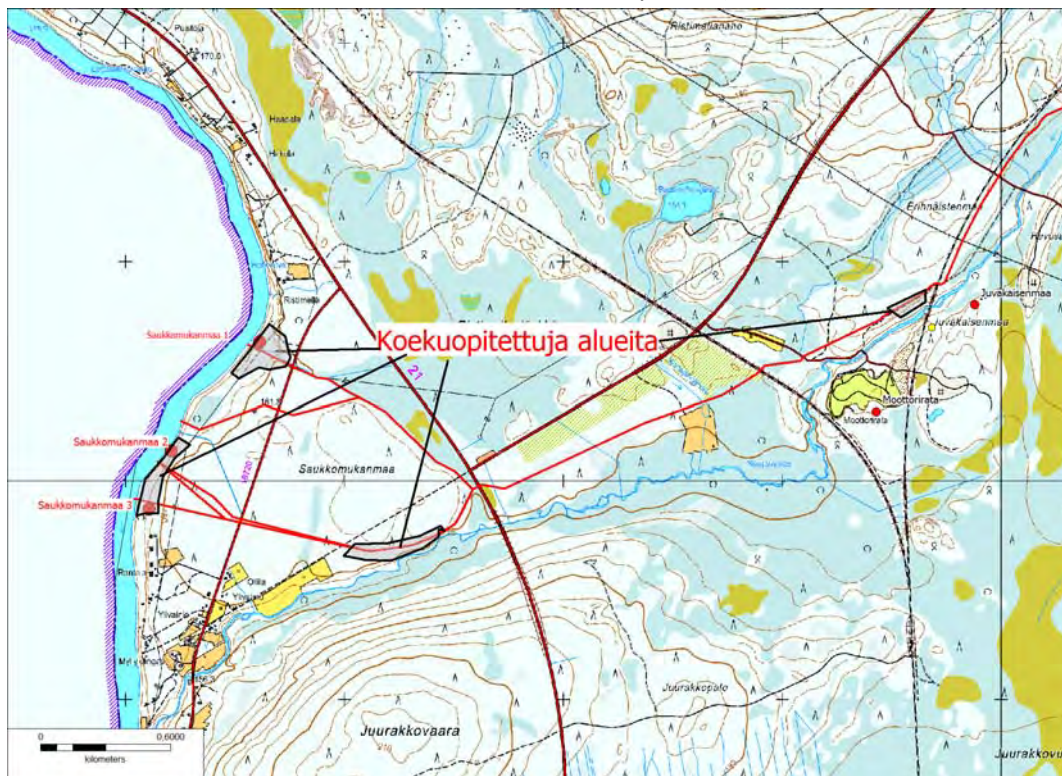
Piritta Häkälä teki Hannukaisen rautakaivosalueen arkeologisen inventoinnin vuonna 2011 ja Kolarin arkeologinen tutkimushistoriaa on käsitelty kattavasti hänen tutkimusraportissaan, joten sitä ei ole syytä toistaa tässä raportissa. Molempien töiden tilaaja on Northland Mines Oy.

3. Inventoinnin kulku ja tulokset

Inventoinnin esivalmisteluissa käytiin esihistorian osalta läpi aiemmat tutkimusraportit, kirjallisuutta (ks. lähdeluettelo) ja muinaisjäännösrekisterin tiedot. Historiallisen ajan kohteiden osalta tutkittiin historiallisen ajan karttamateriaalia ja pitäjän historiaa koskevia teoksia.

Esivalmistelujen perusteella esihistoriallisten kohteiden löytymisen kannalta potentiaalista aluetta oli Muonionjoen ja Niesajoen tuntumassa oleva linjan osa, joka kulkee noin 160–170 metrin korkeudella. Historiallisen ajan kartta-aineisto tutkimusalueelta on vähäinen. Ainoa sitä koskeva kartta on C.W. Gyldenin pitäjänkartta vuodelta 1863 (Karta öfver Finland: Sektion B3: sydvestra delen af Lappmarkens härad jemte norra delen af Kemi härad), johon on merkitty tiestöä ja asutusta. Kartan mukaan putkilinjan tuntumassa ei ollut tuolloin taloja.

Kenttätöväaiheessa linja tarkastettiin maastossa noin 50 metrin leveydeltä, kuten oli erikseen sovit-
tu tilaajan kanssa. Leveys antaa vielä mahdollisuuden siirtää hieman lopullista putkilinjaa nykyisestä
suunnitelmasta. Suurin osa linjasta käytiin läpi jalkaisin, vain pahimmat suoalueet jätettiin tarkas-
tamatta. Koepistoja tehtiin kymmeniä kivikautisen asutuksen löytämiseksi, mutta yhtään asuinpaik-
kaa ei löytynyt. Asuinpaikkoja etsittiin lähinnä Muonionjoen tuntumasta ja Niesajoen pohjoispuolel-
ta noin 160 metrin tuntumassa olevien rantatörmien päältä (ks. karttaote alla).

Historiallisen ajan kohteita etsittiin havainnoimalla, koska niistä ei ollut esiselvityksissä löytynyt
karttamerkintöjä eikä muutakaan paikkatietoa. Kohteita löytyi kolme, jotka kaikki ovat tervahautoja
ja sijaitsevat Muonionjoen tuntumassa. Joen varsi on ollut käytännöllinen paikka tervanpolttoa aja-
tellen, koska tervaa ei ole tarvinnut kuljettaa maitse, vaan tynnyrit on voitu siirtää suoraan tervave-
neiden kyytiin. Tarkemmat tiedot tervahautoista löytyvät kohdetiedoista.

Lopuksi voidaan inventoijan näkökulmasta todeta, että Muonionjoen ja Niesajoen varret ovat edel-
leenkin potentiaalisia alueita kivikautisen asutuksen löytämisen suhteen. Asuinpaikat ovat toden-
näköisesti pienialaisia leiripaikkoja ja niiden löytäminen koepistoja tekemällä laajasta kangasmaas-
tosta on vaikeaa ja ei ole täysin pois suljettua, että niitä kuitenkin alueella on. Useimmiten kohteet
löytyvät alueilta, joilla maanpinta on rikkoutunut esim. äestysten tai laikutuksen takia ja jolloin
havaintomahdollisuudet ovat paremmat. Em. kaltaisia alueita ei linjalla ollut juuri niillä kohdin, jot-
ka ovat todennäköisimpiä alueita kivikautisille asuinpaikoille. Arkeologiselta kannalta paras putkilin-
jan laskupaikka olisikin toiseksi pohjoisin vaihtoehto, jossa putki kulkee suoalueen laitaa ja laskee
kosteikkoalueelle Muonionjoen kohdalla.

Helsingissä 6.9.2012

Vesa Laulumaa

4. Kohdeluettelo

Taulukko 1. Inventoinnissa löytyneet kohteet.

Kohteen nimi	Mj-tunnus	Muinaisjäännöstyyppi	Tyypin tarkenne	Ajoitus	Sivu
Saukkomukanmaa 1	1000020390	Työ- ja valmistuspaikat	Tervahaudat	Historiallinen	4
Saukkomukanmaa 2	1000020391	Työ- ja valmistuspaikat	Tervahaudat	Historiallinen	6
Saukkomukanmaa 3	1000020392	Työ- ja valmistuspaikat	Tervahaudat	Historiallinen	8

5. Kuvaluettelo

Taulukko 3. Kuvaluettelo. Digitaaliset kuvat.

Kuvanumero	Kohde	Kuvateksti	Kuvaaja
DG2640:1	Kolari Saukkomukanmaa 1	Tervahauta kuvattuna koillisesta.	Vesa Laulumaa
DG2641:2	Kolari Saukkomukanmaa 2	Tervahauta kuvattuna lännestä.	Vesa Laulumaa
DG2642:1	Kolari Saukkomukanmaa 3	Tervahauta kuvattuna idästä.	Vesa Laulumaa

6. Lähdeluettelo

Painetut lähteet

Manninen, Mikael. A & Hertell, Esa 2011. Few and Far between – an Archive Survey of Finnish Blade Finds. Teoksessa (toim.) Rankama, Tuija. *Mesolithic Interfaces. Variability in Lithic Technologies in Eastern Fennoscandia*. The Archaeological Society of Finland.

Arkistolähteet

Häkälä, Piritta 2011. Kolari. *Hannukaisen rautakaivosalueen arkeologinen inventointi 1.–5.8.2011*. Museovirasto. Museoviraston arkisto.

Jussila, Timo; Rostedt, Tapani Schulz Hans-Peter 2007. *Äkäsjokisuun, Äkäsjokivarren ja Hannukaisen alueen muinaisjäännösinventointi 2007*. Mikroliitti Oy. Museoviraston arkisto.

Jussila, Timo & Poutiainen, Hannu 2008. *Kolari Rautuvaaran alueen muinaisjäännösinventointi 2008*. Mikroliitti Oy. Museoviraston arkisto.

Lybäck, Göran 2010. *Luntanginkangas 1-3 ja Moottorirata.Osainventointi*. Museoviraston arkisto.

Internet-lähteet

Arkistolaitoksen digitaaliarkisto <http://digi.narc.fi>

Heikki Rantatupa, Historialliset kartat <http://vanhakartta.fi>

Saukkomukanmaa 1

Muinaisjäännöslaji:	Kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstunnus:	1000020390
Muinaisjäännöstyyppi:	Työ- ja valmistuspaikat
Tyypin tarkenne:	Tervahaudat
Ajoitus:	Historiallinen
Lukumäärä:	1
Rauhoitusluokka:	2
Kiinteistötunnus:	273-401-3-14
TM35-lehtijako:	Ei saatavissa
Peruskartta:	2713 09 Äkäsjokisuu
ETRS-TM35FIN:	N: 7482010, E: 361094
Yhtenäiskoordinaatit:	P: 7485138, I: 3361211
Koordinaattiselite:	GPS-koordinaatit tervahaudasta
Etäisyystieto:	Kolarin kirkosta noin 10 km pohjoiseen
Inventointilöydöt:	-
Digikuvat:	DG2640:1
Kuvaus:	Kohde sijaitsee Muonionjoen rannalla, Saukkomukanmaalla. Saariputaantie kulkee noin 400 metriä kohteesta itään. Alue on moreenipohjaista mäntykangasta, puusto on varttunutta männikköä. Haudassa on matalat ympärysvallit ja se on halkaisijaltaan noin kahdeksan metriä ja se on rakennettu rantatörmän päälle niin, että halssi laskee törmään.
Aiemmat tutkimukset:	-
Aiemmat löydöt:	-
Lähikohteet:	Saukkomukanmaa 2 ja 3, molemmat tervahautoja
Karttaote:	Peruskarttaote 1:10000, s. 10

Saukkomukanmaa 1. Tervahauta kuvattuna koillisesta. Halssi laskee Muoniojoen rantatörmään (DG2640:1)

Saukkomukanmaa 2

Muinaisjäännöslaji:	Kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstunnus:	1000020391
Muinaisjäännöstyyppi:	Työ- ja valmistuspaikat
Tyypin tarkenne:	Tervahaudat
Ajoitus:	Historiallinen
Lukumäärä:	1
Rauhoitusluokka:	2
Kiinteistötunnus:	273-401-3-1
TM35-lehtijako:	Ei saatavissa
Peruskartta:	2713 09 Äkäsjokisuu
ETRS-TM35FIN:	N: 7481741, E: 360993
Yhtenäiskoordinaatit:	P: 7484869, I: 3361109
Koordinaattiselite:	GPS-koordinaatit tervahaudasta
Etäisyystieto:	Kolarin kirkosta noin 9,8 km pohjoiseen
Inventointilöydöt:	-
Digikuvat:	DG2640:2
Kuvaus:	Kohde sijaitsee Muonionjoen varressa, Saukkomukanmaalla, noin 70 metriä joesta itään. Saariputaantie kulkee noin 400 metriä kohteesta itään. Alue on moreenipohjaista kangasta, puusto on pääosin mäntyä. Hauta on halkaisijaltaan noin 10 metriä ja siinä kasvaa sekalaista puustoa. Se on tehty länteen päin viettävään rinteeseen ja haudan halssi laskee länteen.
Aiemmat tutkimukset:	-
Aiemmat löydöt:	-
Lähikohteet:	Saukkomukanmaa 1 ja 3, molemmat tervahautoja
Karttaote:	Peruskarttaote 1:10000, s. 10

Saukkomukanmaa 2.. Tervahauta kuvattuna lännestä. Haudan keskellä kasvaa sekametsää.
(DG2641:1)

Saukkomukanmaa 3

Muinaisjäännöslaji:	Kiinteä muinaisjäännös
Muinaisjäännöstunnus:	1000020392
Muinaisjäännöstyyppi:	Työ- ja valmistuspaikat
Tyypin tarkenne:	Tervahaudat
Ajoitus:	Historiallinen
Lukumäärä:	1
Rauhoitusluokka:	2
Kiinteistötunnus:	273-401-3-18
TM35-lehtijako:	Ei saatavissa
Peruskartta:	2713 09 Äkäsjokisuu
ETRS-TM35FIN:	N: 7482503, E: 361497
Yhtenäiskoordinaatit:	P: 7485631, I: 3361614
Koordinaattiselite:	GPS-koordinaatit tervahaudasta
Etäisyystieto:	Kolarin kirkosta noin 10,5 km pohjoiseen
Inventointilöydöt:	-
Digikuvat:	DG2640:3
Kuvaus:	Kohde sijaitsee Muonionjoen rannalla, Saukkomukanmaan pohjoisosassa, noin 170 metriä kohteen itäpuolella kulkee Saaripuutaantie. Alue on melko rehevää, ilmeisesti osittain vanhaan pelto- tai laidunmaata. Puusto on tiheää sekametsää, aluskasvillisuus vaihtelee ruhosta varvukkoon. Haudan halkaisija on noin 12 metriä ja se on rakennettu jokitörmään ja siihen laskevan kapean uoman yhtymäkohtaan. Haudassa ja sen ympäristössä kasvaa tiheää sekametsää.
Aiemmat tutkimukset:	-
Aiemmat löydöt:	-
Lähikohteet:	Saukkomukanmaa 1 ja 2, molemmat tervahautoja
Karttaote:	Peruskarttaote 1:10000, s. 10

Saukkomukanmaa 3. Tervahauta kuvattuna idästä. Hauta on tiheän puuston peittämä. Taustalla häämöttää Muonionjoki. (DG2642:1)

Saukkomukanmaa 1, muinaisjäännöstunnus 1000020390

Saukkomukanmaa 2, muinaisjäännöstunnus 1000020391

Saukkomukanmaa 3, muinaisjäännöstunnus 1000020392

Kaikki kohteet ovat tervahautoja

